

Schotland, verder op het pad van Robert Owen

Brownen Cohen

Deze reeks belicht voorzieningen voor jonge kinderen in Europa. Na de Franstalige gemeenschap in België (KIDDO 2, maart 2002) nemen we nu de Schotse situatie onder de loep. Schotland heeft, als deel van Groot-Brittannië, sinds 1999 opnieuw een eigen parlement en kon zo een eigen kinderopvangbeleid uitbouwen. Er werd aangesloten bij de lange traditie van vooruitstrevende pedagogen in Schotland.

Eén van de pioniers op het gebied van pedagogiek was Robert Owen (1771-1858). Opgegroeid in Manchester in Engeland, kwam hij naar Schotland waar hij trouwde met de dochter van een garenhandelaar in Glasgow. Hij werd er eigenaar van de New Lanark katoenspinnerijen. Het was ook dáár dat hij in 1816 zijn eerste school, kinderdagverblijf én buitenschoolse opvang opende. Dit 'Institution for the Formation of Character' en de 'New Lanark School' moesten opvoeding en ontspanning bieden voor de hele lokale gemeenschap.

"Ouders zullen verlost zijn van hun tijdverlies en van hun zorg en vrees bij het toezicht op hun kinderen in de periode dat die hebben leren lopen maar nog niet naar school kunnen. Het kind zal ondergebracht worden op een veilige plek, waar het samen is met toekomstige klasgenoten. Het zal de beste gewoontes en principes krijgen bijgebracht, terwijl het voor de etenstijden en 's nachts naar de zorg van zijn ouders terug kan. De wederzijdse afhankelijkheid zal door de scheiding alleen maar toenemen". (Robert Owen, 1813)

Leren vanaf de geboorte

Owens opvoedingstheorieën en -experimenten waren beïnvloed door de filosofieën van Rousseau, Helvetius, Godwin, Wollstonecraft, Paine en Bentham. Deze filosofen en pedagogen geloofden sterk in een grondige hervorming van de maatschappij.

Robert Owen vond dat het leren al bij de geboorte moest beginnen. De opvoeding moest zorgen voor de volledige ontwikkeling van iedere man of vrouw. De kleuterschool mocht geen formeel onderwijs geven. Er waren zang- en dansactiviteiten en men nam de kleuters mee op korte wandelingen in de natuur om hen te

'Het leren moest al bij de geboorte beginnen'

leren observeren. Owen nam afstand van het oude 'monitorial'-systeem, waarbij de nadruk lag op toezicht en vermaningen en slechts enkele kleuteronderwijzers toezicht hielden over grote groepen leerlingen. Hij stelde op zijn eigen instituut

Portret van Robert Owen

een heleboel onderwijzers te werk (één onderwijzer op achttien kinderen). Deze onderwijzers werden in het dorp geworven en door Owen opgeleid. Ze moesten te allen tijde tolerant en begripvol blijven en mochten geen fysieke straffen gebruiken. Er werd veel gedanst en gezongen. Owen wilde niet dat kinderen werden 'verveeld' met boeken en het liefst zou hij het formele leesonderwijs hebben uitgesteld tot de leeftijd van tien als de ouders er geen bezwaar tegen hadden gemaakt. De opvang voor schoolgaande kinderen moest volgens Owen een 'ontmoetingsplaats' zijn voor kinderen van vijf tot tien jaar, vóór en na de schooluren. Het instituut had ook een bibliotheek voor volwassenen en organiseerde avondlessen en lezingen. De werkdag werd verkort om de aanwezigheid van de arbeiders onder de achttien te stimuleren. Tenslotte waren er ook 'ouderklassen' om ouders bij te staan in de opvoeding van hun kinderen.

Het nieuwe parlement

In juli 1999 installeerde Schotland, drie eeuwen na de ontbinding in 1707, opnieuw een eigen parlement. Schotland had veel van zijn onderwijsinstellingen en -systemen behouden, maar in het parlement van het Verenigd Koninkrijk in Londen waren er weinig of geen initiatieven geweest om ze te hervormen. Toen het nieuwe parlement van Schotland ruime bevoegdheden kreeg op dat gebied, kon er werk gemaakt worden van een eigen Schots beleid. De nieuwe wetgeving (the Standards in Scotland's Schools Act 2000) nam 'de kijk van het kind' als uitgangspunt voor het opvoedingssysteem. Lokale overheden moeten rekening houden met het oordeel van kinderen of jongeren in beslissingen die hen aangaan. Schotland zal net als Wales een Kinderrechtencommissaris aanstellen.

'Joining up services' is een ander begrip dat hoog op de prioriteitenlijst staat. Onderzoek in 2001 wees namelijk uit dat voorzieningen vaak slecht samenwerkten en dat er geen beleid was ten aanzien van

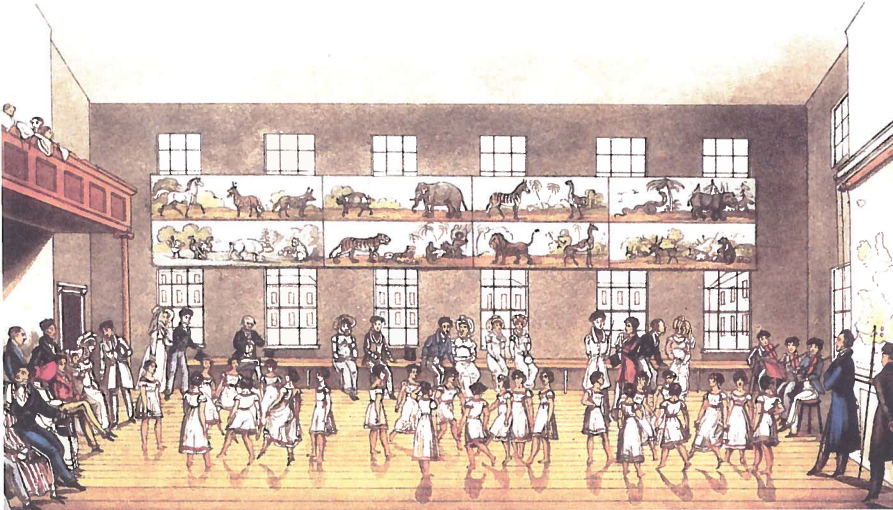
Bezoekers in een historisch klaslokaal

'De 'kijk van het kind' als uitgangspunt voor de opvoeding'

probleemkinderen. Een actieplan stelt een betere integratie op lokaal niveau voor: voorzieningen voor kinderen van 0 tot 18 jaar in de opvoeding, kindzorg, sociaal werk, gezondheid en ontspanning moeten gaan samenwerken. Men wil dit

kindgericht beleid ook realiseren door een integratie op administratief niveau. Alle voorschoolse en buitenschoolse opvang, scholen en sociale voorzieningen voor kinderen, vallen onder de verantwoordelijkheid van één departement: the Scottish Executive Education Department.

Eén van de andere belangrijke beleidsinitiatieven is dat de overheid ingaat op een verkiezingseis om de kleuterschool uit te breiden, zij het in parttime vorm voor alle drie- en vierjarigen. Men wil deze uit-

Dansklas, gravure van G.Hunt

breiding van de kleuterschool inbedden in een ruimer plan voor de buitenschoolse opvang. De 'Scottish Childcare Strategy', gepubliceerd in 1998, wil kinderopvang van goede kwaliteit in elke buurt voor alle kinderen vanaf 0 tot 14 jaar. Er komen meer plaatsen en de opvang en onderwijs voor jonge kinderen moeten op elkaar afgestemd zijn. Een speciale belasting werd ingevoerd om de kosten voor gezinnen met lage inkomens te dekken. Eén van de projecten is 'Sure Start', waarbij verschillende voorzieningen samenwerken om een breed antwoord te bieden op de behoeften van kinderen en gezinnen uit achtergestelde buurten.

Levenslang leren

Er is duidelijk een nieuw zelfvertrouwen bij de Schotten in het uitbouwen van hun eigen beleid. In de zomer van 2002 was er een nationaal debat over hoe opvoeding er in de toekomst moet uitzien. Daaruit bleek weer eens dat het opvoedingsstelsel lang een bron was van nationale trots. Schotland had immers al heel vroeg een uitgebreid netwerk van scholen én vijf universiteiten (met meer plaatsen dan in de meeste andere Europese landen). De hernieuwde aandacht voor opvoeding en onderwijs wordt door sommigen gezien als een manier van Schotland om

zijn 'roots' te vinden, terugkerend naar de thema's die opvoeders in vroeger eeuwen al aankaartten.

Bijna tweehonderd jaar nadat Robert Owen zijn school, kinderdagverblijf en buitenschoolse opvang oprichtte, krijgen zijn ideeën nieuwe weerklank in het programma van de nieuwe gemeenschapsscholen. Dat programma werd gelanceerd in 1998, in het begin als een klein proefproject, later uitgebreid naar 62 instellingen. Het wil radicale modernisering doorvoeren in scholen en een meer kindgerichte opvoeding ontwikkelen. Niet alleen op school, maar ook in de gezinsondersteuning en gezondheidsopvoeding. Het gaat om 'levenslang leren' en scholen worden gelinkt met of vormen de basis voor voorschoolse en buitenschoolse opvang en de scholing van volwassenen. Het programma wordt nu uitgebreid over heel Schotland.

Er is nog veel te doen

De nieuwe gemeenschapsscholen voegen een nieuwe dimensie toe aan de ontwikkelingen in de voorschoolse en buitenschoolse kinderopvang. Vier jaar na de publicatie van de Scottish Childcare Strategy hebben de lokale overheden en de voorzieningen voor jonge kinderen samen een hele weg afgelegd. Het aantal

kindplaatsen is gestegen. De groeisectoren zijn voorschoolse opvoeding, kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang, terwijl het aantal speelgroepen en opvangouders daalt. Toch blijft de structuur van de voorzieningen nog gefragmenteerd; veel kinderen blijken tijdens hun voorschoolse periode nog altijd meerdere zorgarrangementen te volgen. Soms zelfs meerdere op een dag.

Schotland is nog ver verwijderd van de realisatie van Robert Owens visie. Weinigen zullen het oneens zijn met de beoordeling van de Schotse minister voor opvoeding en jongeren, Cathy Jamieson: "We geloven dat er de laatste jaren echte vooruitgang is geboekt. Toch moeten we erkennen dat, hoewel het bereikte een goede start is, er nog veel te doen is."

New Lanark

Bronwen Cohen is Chief Executive of Children in Schotland. Neem voor meer informatie contact op met Bronwen Cohen: bcohen@childreninscotland.org.uk
Voor verdere lectuur over Robert Owen: M. Browning (1972), 'Owen as educator', in: J. Butt (editor), *Robert Owen Prince of Cotton Spinners*. Newton: Abbott
New Lanark Community Trust (1997), *The story of Robert Owen*. New Lanark : NLCT

Vandaag de dag kan New Lanark als 'World Heritage Centre' nog steeds bezocht worden (zie www.newlanark.org)